

Λόγος ΚΕ΄ - Περί της μεταφράσεως του Ερμηνευμένου Ψαλτήρα (Μέρος 2ο)

[Αφιέρωματα](#) / [Άγιος Μάξιμος ο Γραικός](#)

Λόγος ΚΕ΄ - Περί της μεταφράσεως του Ερμηνευμένου Ψαλτήρα μέ την επιγραφή στα σλαβονικά: «Στον ευσεβέστατο και υψηλότατο βασιλέα και θεοφύλακτο άρχοντα και μεγάλο ηγεμόνα πασών των Ρωσιών Βασίλειο, υιό του Ιωάννη, ο ελάχιστος μοναχός Μάξιμος Αγιορείτης, ταπεινώς προσκυνώ εν Κυρίω». (Μέρος 2ο)

Το ιστορικό και κυριολεκτικό νόημα το κρατούν ο Θεοδώρητος, πολυμαθής και ενάρετος, οι δύο Θεόδωροι και ο Διόδωρος. Από αυτούς ο Θεοδώρητος υπήρξε επίσκοπος της πόλης Κύρου, μιάς από τις επαρχίες πού υπάγονταν στον αρχιεπίσκοπο της Αντιοχείας. Ήταν σύγχρονος του Μεγάλου Κυρίλλου, τον οποίον εχθρευόταν για κάποιο χρονικό διάστημα εξαιτίας της διώξεως του κακοβούλου Νεστορίου, τον οποίον εκθρόνισε ο Κύριλλος με τους οπαδούς του στην Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο, χωρίς να περιμένει τον ερχομό του Ιωάννη, αρχιεπισκόπου της Αντιοχείας, και αυτού του ίδιου του Θεοδωρήτου. Γι' αυτόν τον λόγο ως άνθρωπος υπέκυψε στην οργή και έγραψε την αντίρρηση κατά των δώδεκα κεφαλαίων, πού συντάχθηκαν από τον Κύριλλο εναντίον του Νεστορίου για την καθιέρωση της ορθόδοξης πίστεως . Ο Θεοδώρητος όμως δεν έμεινε εχθρικός στην αποστολική διδασκαλία και στον μακάριο Κύριλλο, επειδή σε λίγο μετάνιωσε και συμφιλιώθηκε με τον Κύριλλο και η Σύνοδος τον θεώρησε ορθόδοξο. Στις ερμηνείες του δείχνει μεγάλο ζήλο και για την ερμηνεία του αλληγορικού νοήματος της Γραφής και για την ωφέλεια του αναγνώστη με την πρέπουσα νουθεσία. Η γλώσσα του είναι καθαρά ελληνική, ξεχωρίζει ως προς την σαφήνεια και είναι πλήρης χάριτος και σοφίας. Αυτός είναι ο Θεοδώρητος.

Από τους Θεοδώρους ο ένας είναι επίσκοπος Αντιοχείας, ενώ για τον άλλον δεν μπορώ να πώ με βεβαιότητα από πού καταγόταν. Ο επίσκοπος Αντιοχείας διατηρεί

το νόημα στην κυριολεξία, πουθενά δεν λησμονεί την ενσάρκωση του Χριστού, καθώς και τις σχετικές προφητείες τις συσχετίζει και τις εξηγεί σαφώς. Ο άλλος, δεν ξέρω για ποιόν λόγο, ακολουθεί το καθαρά κυριολεκτικό νόημα και τις αποδίδει όλες στους Εβραίους, ερμηνεύοντας τα προφητικά ρητά κατά γράμμα. Οι ερμηνείες του φθάνουν μόνο έως τον 80ό ψαλμό. Τον ακολουθεί ο Διόδωρος, πού επίσης ερμηνεύει κυριολεκτικά, αποδίδοντάς τες όλες στους Εβραίους, και πουθενά δεν ερμηνεύει καμμία προφητεία αλληγορικά και ούτε τις αποδίδει στον Σωτήρα. Η γλώσσα του είναι πιο καθαρή απ' ο,τι η γλώσσα του Θεοδωρήτου .

Καμιά φορά απαντώνται και ορισμένες σύντομες ερμηνείες του Σεύηρου Αντιοχείας, ευσεβούς και ορθοδόξου άνδρα, καθώς και πολύ λακωνικές του Γρηγορίου του Θεολόγου και ομώνυμου και πιστού φίλου του, Γρηγορίου Νύσσης, όχι περισσότερες από πέντε σε όλο το βιβλίο.

Επίσης είναι γνωστό ότι στο βιβλίο υπάρχουν οι ερμηνείες και ενός άλλου Κυρίλλου, εκτιμώ δε πώς είναι ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι υπάρχουν και άλλες θαυμάσιες ερμηνείες του για την

Αποκάλυψη του Ιωάννη, όπου η μορφή της γλώσσας είναι η ίδια . Γενικά η γλώσσα του υπολείπεται της γλωσσικής μορφής του Κυρίλλου Αλεξάνδρειας, πού διαφέρει κατά το πιο υψηλό και θετικό ύφος, καθώς και στο ότι σε πολλά σημεία περιλαμβάνει υψηλές διδασκαλίες.

Ωραίες ερμηνείες του θείου πατρός Ιωάννη του Χρυσοστόμου, πού αποπνέουν πνευματική ευωδία υπάρχουν πολλές και σε άλλους ψαλμούς. Ερμήνευσε ιδιαίτερα τους αναβαθμούς ως το τέλος του βιβλίου, τους οποίους παρέλειψαν όλοι οι άλλοι ερμηνευτές . Αυτός εξηγεί το ιστορικό τους νόημα στην ουσία του, και κατά την συνήθειά του προσθέτει παντού ψυχοσωτήριες διδασκαλίες. Ο,τι ο προφήτης είπε με το ιστορικό νόημά του στους Εβραίους η για τους Εβραίους, αυτός το μετατρέπει πολύ σοφά σε διδακτικό νόημα. Προτρέπει παντού τους αναγνώστες του να βγάλουν συμπέρασμα από την δυστυχία η την ευτυχία των Εβραίων, συμβουλεύοντας να αποφεύγουν τα ελαττώματα, πού κατά τον Θεό θα επιφέρουν τιμωρίες, και ενίοτε τους παρακινεί με παραδείγματα στην αρετή και στην μίμησή τους.

Σε μερικά σημεία του βιβλίου υπάρχουν σύντομες αλλά ευσεβείς και ωραίες ερμηνείες του άλλου Ιωάννη, Πατριάρχου Αλεξ-ανδρείας. Επίσης πρέπει να σημειώσω ότι στο ελληνικό βιβλίο, στους αναβαθμούς και ως το τέλος, δεν αναφέρεται πουθενά το όνομα του Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Μάλιστα ο αντιγραφέας του βιβλίου άφησε αυτές τις ερμηνείες χωρίς αναφορά του ονόματος του ερμηνευτή. Εμείς όμως, επειδή με την βοήθεια του Θεού αναγνωρίσαμε τον διδάσκαλο από το ύφος της γλώσσας του και από τον τρόπο της διδασκαλίας του και επειδή είχαμε μαρτυρία γι' αυτόν από παλιά, τοποθετήσαμε το όνομά του δίπλα στις ερμηνείες του. Στις ερμηνείες των Ψαλμών, εκτός από τους προαναφερθέντες, συναντάμε τα ονόματα άλλων τεσσάρων ερμηνευτών. Είναι οι πρεσβύτεροι Βίκτωρ και Νικόλαος, καθώς και κάποιος αναφερόμενος ως φιλόσοφος Ευδόξιος, άγιοι και αξιέπαινοι άνδρες. Όμως δεν μπορώ να πώ από πού κατάγονταν και πότε έζησαν. Υπάρχουν επίσης και μερικά σύντομα σχόλια του Μαξίμου του Ομολογητού.

Αρκετά όμως είπαμε για τους μακάριους άνδρες πού ερμήνευσαν τους προφητικούς ψαλμούς και πού και εγώ θεώρησα σωστό να τους αναφέρω. Θα προσθέσω ακόμη κάτι και θα τελειώσω τον λόγο μου.

Το εν λόγω βιβλίο, πού είναι μεγάλης αξίας, θα έπρεπε να έχει και μεταφραστή πιο έμπειρο στην τέχνη του λόγου, πού θα μπορούσε όχι μόνο να αποδώσει αντάξια τα βαθύνοα λόγια των θεο-λόγων ανδρών, αλλά και να συμπληρώσει μόνος του και να διορθώσει ο,τι έχει φθαρεί από τον χρόνο η έχει αλλοιωθεί εξαιτίας της αγνοίας των αντιγραφέων η έχει μεταδοθεί από αυτούς με ελλείψεις. Μολονότι είμαστε

Έλληνες στην καταγωγή και την γλώσσα και σπουδάσαμε κοντά σε γνωστούς διδασκάλους, βρισκόμαστε κάπου κάτω, στους πρόποδες του όρους Θαβώρ με τους εννέα μαθητές, ανίκανοι ακόμη εξαιτίας της αδυναμίας του νου να δούμε τα θεοπρεπή οράματα του φωτοδόχου Ιησού, τα οποία αξιώνονται να βλέπουν μόνο εκείνοι, πού έλαμψαν με τις αρετές τους, όπως λέγει η ιερά ωδή . Το λέγω, επειδή η ελληνική γλώσσα εξαιτίας του πλούτου των σημασιών των λέξεών της και των διαφόρων τρόπων εκφράσεως, πού εφευρέθηκαν από τους γνωστούς ρήτορες της αρχαιότητας, παρουσιάζει πολλές δυσκολίες στην μετάφραση. Έτσι χρειαζόμαστε ακόμη πολύ χρόνο και πολλή δουλειά για την πλήρη κατανόησή τους. Αλλά, όσο ο Θεός μας βοήθησε άνωθεν με την Χάρη Του και όσο μπορέσαμε να κατανοήσουμε μόνοι μας κατά το δυνατόν, δεν παραλείψαμε τίποτε από τα καλά και σωστά λόγια, ώστε να έχουν ορθή και ευκρινή ερμηνεία. Εξάλλου, όπου μπορέσαμε, με την βοήθεια των διορθωμένων βιβλίων η με την δική μας ερμηνευτική ικανότητα, προσπαθήσαμε με όλες τις δυνάμεις μας, και κυρίως με την βοήθεια του Θεού, να συμπληρώσουμε όσα είχαν παραλειφθεί και να αποκαταστήσουμε αυτά πού είχαν φθαρεί. Όπου όμως, δεν κατορθώσαμε να αντλήσουμε βοήθεια από τα βιβλία, οι δε δικές μας προσπάθειες απέβησαν άκαρπες, τα αφήσαμε έτσι όπως ήταν.

Πρέπει, επίσης, να ενημερώσω την υψηλότητά σου ότι για τις διορθώσεις, πού κάναμε προς όφελος και ευχαριστία του Θεού, θα μας κατηγορήσουν, επειδή τάχα τις κάναμε από υπερηφάνεια. Για να αποκρούσω αυτήν την άδικη κατηγορία, θεωρώ απαραίτητο να εξηγήσω δύο-τρεις διορθώσεις, για να μπορέσει να βγάλει συμ-πέραςμα κανείς βάσει αυτών των παραδειγμάτων και για τα υπόλοιπα. Στον πρόλογο του 12ου ψαλμού ο μακάριος Αθανάσιος λέγει το εξής. «Τούτον τον ψαλμόν άδει εις μετάνοιαν του αμαρτήματος γεγονώς» . Τί άλλο κοινό μπορεί να υπάρχει μεταξύ της μετανοίας και του συμβάντος; Δεν είναι αναγκαίο να μετανοεί κανείς για κάτι πού συμβαίνει σε κάποιον, αλλά για το ότι αυτός αμαρτάνει ενώπιον του Θεού και των ανθρώπων. Ο μακάριος Δαβίδ μετά την αμαρτία πού διέπραξε εις βάρος του Ουρία συγκινήθηκε και έψαλε αυτόν τον ψαλμό. Έτσι είναι. Και πάλι στον 36ο ψαλμό αυτός πού ερμηνεύει τα λόγια, «ρομφαίαν εσπάσαντοί τη καρδία» λέγει, «σχετικά με τον Δαβίδ αυτό συνέβη και σωματικά». Αλλά το να έχει σκοτωθεί ο Δαβίδ από την δική του ρομφαία, πού την σήκωσαν εναντίον του, δεν είναι μόνο ψευδές, αλλά και άγνωστο και άστοχο. Από την Γραφή γνωρίζουμε ότι όχι ο Δαβίδ, αλλά ο Σαούλ, πού κυνηγούσε συνέχεια τον Δαβίδ, έπεσε στην ρομφαία του, πού σήκωσε εναντίον του Δαβίδ, και έτσι σκοτώθηκε . Σε διάφορα σημεία σε όλο το βιβλίο υπάρχουν πολλά τέτοιου είδους λάθη, τα οποία δεν έχει κανένα νόημα να συζητήσουμε εδώ. Θα πρέπει όμως να τονίσουμε ότι σε πολλά τέτοια χωρία έγιναν με την Χάρη του Χριστού αρκετές διορθώσεις.

Γι' αυτό πρέπει να γίνει φανερό σε όλους ότι ούτε από θράσος ούτε από

υπερηφάνεια, αλλά από ζήλο για το καλύτερο επιχειρήσαμε, με όλη την επιμονή και την αγάπη προς την αλήθεια, το έργο της διορθώσεως για την δόξα του Θεού και το όφελος του αναγνώστη αυτού του βιβλίου. Αλλά έχουμε την ελπίδα να λάβουμε και εμείς οι ίδιοι κάποια ανταμοιβή από τον φιλάνθρωπο Θεό και τον Κύριο των όλων, ο οποίος ανταμείβει ακόμη και για ένα ποτήρι κρύο νερό .

Στερεωμένος με την Χάρη Του αξιώθηκα και εγώ να ολοκληρώσω αυτό το δύσκολο έργο, χωρίς να αποβλέπω σε τίποτε. Και για να μην κρύψω την αλήθεια, θα πώ ότι δεν είναι δικό μου το έργο, αλλά δώρο του Θεού, και ανήκει στην Χάρη και στην δύναμή Του και όχι στην ένδεια και την αδυναμία μου. Γι' αυτό παρακαλώ όσους διαβάσουν με ζήλο το έργο μου να συγχωρήσουν τα ελαττώματά μου, αν κάτι παραμέλησα ή λησμόνησα ή δεν διορθώθηκε εξαιτίας ελλείψεως πείρας, επειδή όλοι ξεχνούμε. Συνεπώς, έχον-τας υπ' όψιν την ανθρώπινη αδυναμία, ας προσθέσουν τις δικές τους διορθώσεις, αν είναι έμπειροι οι ίδιοι και μπορούν να κατανοήσουν καλά την βαθύνοη ελληνική γλώσσα, αν είναι οπλισμένοι με την γνώση της γραμματικής και την δύναμη της ρητορικής και δεν την απέκτησαν αυτοδίδακτα, αλλά από εμπείρους διδασκάλους, αν γνωρίζουν τις διάφορες σημασίες των ελληνικών λέξεων, την ορθογραφία, αν έχουν διάφορες άλλες σχετικές γνώσεις, καθώς και αν καταλαβαίνουν την ποικιλία των δυσνοήτων εκφράσεων και των διαφόρων πολυσημάντων λέξεων. Πολλές φορές η ίδια έκφραση έχει διαφορετικές σημασίες και μπορεί να σχετίζεται και με το ένα και με το άλλο. Αν όμως δεν την κατανοήσουμε σωστά, μπορεί να απομακρυνθούμε από το αληθινό πνεύμα του συγγράμματος, να το διαστρεβλώσουμε εντελώς ή να προσθέσουμε διάφορες ανοησίες. Και το ένα και το άλλο είναι μεγάλο σφάλμα. Δεν το λέω για να επαινέσω τον εαυτό μου, αλλά για να επιστήσω την προσοχή σε όσους θελήσουν να προσθέσουν διορθώσεις στο έργο μας. Αλλά αρκετά.

Εσύ όμως, τιμία και ιδιαίτερα θεάρεστη ψυχή του βασιλέως, πού είσαι ισότιμη με τους αρχαίους βασιλείς, κόσμημα και φωστήρας για τους τωρινούς και αντικείμενο των πιο ευχαρίστων αφηγήσεων, πού γλυκαίνουν την ακοή για τους μεταγενεστέρους, ευσεβή βασιλέα, άξιε να αποκαλείσαι βασιλέας όχι μόνο της Ρωσίας, αλλά και όλης της οικουμένης, ενδοξότατε και εξοχότατε μέγале ηγεμόνα Βασίλειε, υιέ του Ιωάννη, αυτό το θεόπνευστο και θεόσταλτο βιβλίο, πού η Χάρη Του μας δώρισε, με χαρά και αγαλλίαση πρώτα λόγω της φιλανθρωπίας της διά του μακαρίου θεϊκού πρόγονου Δαυίδ, και έπειτα διά των θείων ανδρών πού έλαμψαν με κάθε σοφία και αρετή, φώτισε το πνεύμα με την Χάρη, ανέσκαψε επιμελώς με τις αξίνες της σκέψεως τον κρυμμένο θησαυρό του νου και τον έφερε στο φώς. Τώρα η ίδια η Χάρη δωρίζει αυτό το βιβλίο, μεταφρασμένο από εμάς τους αναξιούς, στην γλώσσα σας, ως ψυχωφελές και σωτήριο δώρο, στο στεφανωμένο από τον Θεό κράτος σου, δέξου το ο ίδιος καλοπροαίρετα και

απόλαυσέ το ευσεβώς χάριν του Κυρίου και κάνε το γνωστό ως πνευματική τροφή, σε όλους τους ορθοδόξους πού ζούν στο κράτος σου. Έτσι θα δοξάζουν πολλοί, η, ακόμη καλύτερα όλοι, τον κοινό Δημιουργό των όλων, τον Θεό και Κύριο, και εσύ να συλλέξεις τους καρπούς των προσευχών πού κάνουν όλοι. Έτσι δεν θα μείνει κρυμμένος, όπως πριν, στα σεντούκια αυτός ο μεγάλος θεο-σύλλεκτος θησαυρός, αλλά θα λάμπουν σε όλους γενικώς με την Χάρη του Θεού οι ακτίνες παρηγορίας του νοερού Ηλίου.

Ας το απολαύσει το βιβλίο αυτό όλο το πλήθος των ορθοδόξων, για να σε δοξάζουν και οι μέλλουσες γενεές ως ευεργέτη τους και για να μείνει στα στόματα όλων το αθάνατο και τίμιο όνομά σου. Επίσης ας καταδεχθεί να γνωρίσει η μεγαλειότητά σου αυτούς πού εργάστηκαν μαζί μου, τους μεταφραστές Βλάσιο και Δημήτριο και τους γραφείς Μιχαήλ Μεντοβάρτσεφ και τον αδελφό μας μοναχό Σιλβανό, τους μικρούς δούλους σου, ώστε να μή λησμονηθεί το έργο τους.

Σε εμένα και τους παρευρισκομένους αδελφούς επίτρεψέ μας να επιστρέψουμε στο Άγιον Όρος, για να απαλλαγούμε με τον τρόπο αυτόν από την θλίψη του μακροχρόνιου χωρισμού. Να μας δώσεις άδεια να επιστρέψουμε σώοι στην Τιμία Μονή Βατοπαιδίου, πού από καιρό μας έχει επιθυμήσει και αναμένει την επιστροφή μας, ως άλλοι νεοσσοί πού ανατραφήκαμε σε αυτήν με την ελπίδα να τελειώσουμε εκεί την ζωή μας για τον Κύριο, και να μή στερηθούμε τους μακροχρόνιους αγώνες και τα έργα μας. Επίτρεψέ μας, ευσεβέστατε και φιλεύσπλαγχνε αυτοκράτορα, να τηρήσουμε τις μοναχικές μας υποσχέσεις στον Θεό εκεί, όπου τις δώσαμε ενώπιον του Χριστού και των φοβερών Αγγέλων Του κατά την ημέρα της κουράς μας. Δεν είναι ακίνδυνο να ψεύδεται κανείς στους ανθρώπους, αλλά είναι μεγαλύτερο το αίσχος για εκείνον πού συνειδητά ψεύδεται στον Θεό, ο οποίος είναι φοβερός και αφαιρεί την ζωή των ηγεμόνων. Να είσαι λοιπόν συναγωνιστής του Χριστού στο έργο της σωτηρίας μας, εσύ πού είσαι θερμότατος υπερασπιστής της Εκκλησίας μας!

Θυμήσου επίσης και την πτωχεία της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, εξαιτίας της οποίας μας έστειλαν εδώ να εργαστούμε σκληρά και να υποστούμε δυστυχίες, όχι για τον εαυτό μας, επειδή δεν ήλθαμε εδώ από μόνοι μας -ας μην έχουμε μέσα μας αυτήν την διαβολική πλάνη-, αλλά επειδή μας έστειλαν οι αδελφοί μας και μας παρακάλεσαν να έλθουμε για τον Χριστό, γι' αυτό και αναλάβαμε αυτό το έργο. Δεν αγνοήσαμε τους πατέρες εκεί, αλλά αναλάβαμε να εκτελέσουμε και την δική τους και την δική σου διαταγή. Αυτήν την άποψη έχουμε. Αφησέ μας λοιπόν να φύγουμε όσο το δυνατό πιο γρήγορα με ειρήνη και τα δώρα του φιλανθρώπου Θεού. Εκεί ο Χριστός μας κάλεσε (για να Τον υπηρετούμε) και μας έδωσε εντολή να έλθουμε εδώ για ορισμένο χρόνο και μας ευεργέτησε διά του κράτους σου.

Δώσε την άδεια να επιστρέψουμε στους πατέρες της μονής μας και θα σου ανταποδώσει ο ίδιος ο Χριστός αυτό το δώρο και εμείς θα μπορέσουμε να πούμε στους ορθοδόξους πού υπάρχουν εκεί, πόσο ωραία είναι η βασιλική εξουσία σου, όπως την είδαμε εδώ. Ας μάθουν από μας και οι δυστυχισμένοι χριστιανοί πού ζούν εκεί ότι έχουν ακόμη βασιλέα, πού όχι μόνο κυβερνά πολλούς λαούς και έχει άφθονα βασιλικά πλούτη, αλλά είναι και αξιοθαύμαστος. Επειδή αυτός έχει δοξασθεί περισσότερο από όλους με την αλήθεια και την ορθοδοξία του, ώστε έχει γίνει αντάξιος των Μεγάλων Κωνσταντίνου και Θεοδοσίου.

Μακάρι να μπορούσαμε και εμείς να απελευθερωθούμε με την βοήθειά σου από την δουλεία στους απίστους και να πάρουμε πίσω το βασίλειό μας. Όλα είναι δυνατά και μπορούν να πραγματοποιηθούν από τον κοινό Κύριο των όλων, ο οποίος άλλοτε ανέβασε από τους κατωτέρους Γαλάτες τον μεγάλο βασιλέα Κωνσταντίνο και έσωσε την αρχαία Ρώμη πού υπέφερε πολύ από τον ασεβή Μαξέντιο! Έτσι και τώρα η Νέα Ρώμη, πού θλίβεται πολύ από τους αθέους Αγαρηνούς, μακάρι να ευδοκήσει Αυτός να απελευθερωθεί μέσω του ευσεβούς κράτους της βασιλείας σου και να στείλει κληρονόμο από τον πατρικό θρόνο σου και να δώσει με την βοήθειά σου σε μας τους δυστυχισμένους το φως της ελευθερίας, με την Χάρη και τα άφθονα δώρα Του. Σε Αυτόν αρμόζει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του και το πανάγιο και ζωοποιό Του Πνεύμα, νύν και αεί και εις τον αιώνα του αιώνος. Αμήν.

Πηγή: Άπαντα Αγίου Μαξίμου Γραικού, Αγίου Μαξίμου Γραικού Λόγοι, Τόμος Α΄, Μετάφραση: Μάξιμος Τσμπένκο – Τιμόθεος Γκίμον, Έκδοσις Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2011

<http://bit.ly/12kQWYm>